

*Калдыбаев Салидин Кадыркулович,
педагогика илимдеринин доктору, профессор
Эл аралык «Ата-Түрк-Алатоо» университети*

*Жунусакунова Айжаркын Данияровна
педагогика илимдеринин кандидаты
С. Нааматов атындагы Нарын
мамлекеттик университети*

«ОКУТУУНУН НАТЫЙЖАСЫ» ТҮШҮНҮГҮНӨ КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮК МАМИЛЕ КЫЛУУНУН АЙРЫМ МАСЕЛЕЛЕРИ

*Калдыбаев Салидин Кадыркулович,
доктор педагогических наук, профессор
Международный университет «Ата-Турк-Алатоо»*

*Жунусакунова Айжаркын Данияровна
кандидат педагогических наук
Нарынский государственный университет
имени С. Нааматова*

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА К ПОНЯТИЮ «РЕЗУЛЬТАТ ОБУЧЕНИЯ»

*Kaldybaev Salidin Kadyrkulovich,
doctor of pedagogical sciences, professor
International University «Ata-Turk - Alato»*

*Djunusakunova Aijarkyn Daniyarovna
candidate of pedagogical sciences
Naryn State University named after S. Naamatova*

SOME QUESTIONS OF THE COMPETENCY APPROACH TO THE CONCEPT OF «LEARNING OUTCOMES»

Аннотация: Бул макалада билим берүү системадагы окутуунун натыйжасын баалоого компетенттүүлүк мамиле кылуунун түйүндүү түшүнүктөрү, ошондой эле окутуунун натыйжасында камтылган компоненттер (билим, билгичтиктер, көндүмдөр, жөндөмдөр, компетенциялар) каралган.

Аннотация: В статье рассматриваются ключевые понятие оценивания результата обучения на компетентностном подходе, а

также рассмотрены основные составляющие компоненты результата обучения (знания, навык, умения, способность, компетенции).

Annotation: This article discusses the key concept of learning outcome assessment competence approach, as well as the basic constituent components of learning outcomes (knowledge, skills, ability, competence).

Түйүндүү түшүнүктөр: компетенттүүлүк, окутуунун натыйжасы, баалоо, билим, билгичтиктер, көндүмдөр.

Ключевые слова: компетенция, результат обучения, оценивания, умения, навык, знания

Keywords: competence, learning outcome, evaluation, skills, ability knowledge.

Кыргызстандын мектептик билим берүү системасын реформалоо багытында 2009-жылы Кыргыз Республикасынын жалпы орто билим берүүсүнүн алкактык улуттук куррикулуму, 2012-жылы Кыргыз Республикасында билим берүүнү 2020-жылга чейин өнүктүрүүнүн Концепциясы жана Стратегиясы, 2014-жылы Кыргыз Республикасынын жалпы орто билим берүүсүнүн мамлекеттик стандарты кабыл алынды.

Документтер билим берүү системасынын алдына өлкөнүн өнүгүүсүнө салым кошо турган стратегиялык максаттарды койду. Алар сапаттуу билим берүүнүн мүмкүндүгүн жогорулатуу, билим берүү системасын коомдун жана ар бир жарандын талабына дал келе тургандай деңгээлге жеткирүү маселелерин камтыйт. Кабыл алынган документтер Кыргызстандагы билим берүүнүн натыйжага багыт алышын шарттап, эмгек рыногунун талабына ылайык келе турган компетенттүү адистерди тарбиялап чыгуу, ага жараша окутуу процессинин мазмунун, методдорун жана каражаттарын өзгөртүү маселесин койду. Бул, билим берүү системасынын жаңы парадигмага (билимдик парадигмадан компетенттүүлүк парадигмасына) өтүү дегенди түшүндүрөт.

Окутуу процессинин натыйжасына багытталышы, окутуу процессинин бардык этабында дал ушул окутуунун натыйжасы көзөмөлгө алынып турушун алдынкы планга коет. Окуу предметтеринде камтылган бөлүмдөр, темалар окутулуп башталаардан мурун окутуунун натыйжасы аныкталып чыгышы зарыл. Андан кийин, окутуунун на-

тыйжасында камтылган компоненттердин (билим, билгичтиктер, көндүмдөр, жөндөмдөр, компетенциялар) деңгээли жана аларды өлчөөгө ылайыктуу каражаттар даярдалып чыгышы кажет.

Демек, азыркы учурда «окутуунун натыйжасы» түшүнүгүнүн мааниси болуп көрбөгөндөй жогорулады деп айтууга болот. XX-кылымдын 80-90-жылдары педагогикалык, методикалык адабияттарда «окутуунун натыйжасын пландаштыруу», «окутуунун натыйжасын баалоо» түшүнүктөрү айтылып келген, бирок, окумуштуулар тарабынан бул түшүнүккө аныктама берүү маселеси каралган эмес. Советтик педагогикада окутуунун натыйжасы деп аталбаса дагы, бул түшүнүктүн негизги курамдарынан болгон окуучунун билими, билгичтиктери, көндүмдөрү, жалпы, атайын, чыгармачыл жана интеллектуалдык жөндөмдөр тууралуу ар башка изилдөөлөр жүргүзүлүп келген [4; 5; 6].

«Окутуунун натыйжасы» түшүнүгүн окумуштуулар ар түрдүүчө чечмелеген. Кээ бир авторлор аны окуучу ээ болгон билимдер, билгичтиктер жана көндүмдөр деп эсептешсе, башкалары «билимдүүлүк» жана «окуй алуучулук» түшүнүктөрүн пайдаланган. Билимдүүлүк окуучунун өздөштүргөн аракетти аткарууга даярдыгы катары мүнөздөлөт. Билимдүүлүктү текшерүүдө окуучу тарабынан окутуу процессинде өздөштүрүлгөн билимдер, билгичтиктер жана көндүмдөр аныкталат. Ал эми окуй алуучулуктун мааниси окуучулардын билимдерге, билгичтиктерге жана көндүмдөргө ээ боло алуучу жөндөмдүүлүгүндө жатат. XX кылымдын 80-жылдарынын аягында окутуу натыйжалары тууралуу эмгек жарыяланып, мында окутуунун натыйжасы – бул «окуучулар ал же бул маселени окуп-үйрөнүүнүн жыйынтыгында көрсөтүүчү конкреттүү билимдер, билгичтиктер жана көндүмдөр» [2, 12-б.] деп белгиленген.

Кийинчерээк, XXI кылымдын башынан тартып, Болон процессинин принциптерин

билим берүү системасына жайылтуу аракетинде «окутуунун натыйжасы» түшүнүгүнүн мааниси жогорулай баштады. Өзгөчө окутуунун натыйжасына багытталган билим берүү парадигмасы, окуучуга түйүндүү жана предметтик компетенттүүлүктү калыптандыруу талабы бул түшүнүктү маанилүү проблемалардын бирине айландырды.

Болон процессинин алкагында 2012-жылы жолугушкан Европанын билим берүү министрлеринин коммюникесинде (Бухарест ш., Румыния) «окутуунун натыйжалары» түшүнүгүнө маанилүү роль берилген. Окутуунун натыйжалары «окуу программаларын реформалоонун жана инновациялоонун шайманы катары, ... натыйжаларга негизделген билим берүү процессин камсыздоо үчүн колдонулат» [1, 300-б.] деп айтылат. Ошентип, билим берүүнүн натыйжага багытталуусунун зарылдыгы белгиленип, аны менен катар бул түшүнүктүн билим берүү системасындагы маңызы менен ролун аныктоо зарылдыгы пайда болду.

Чет элдик адабияттарда окутуунун натыйжасы: «окутуу процесси бүткөн соң окуучу эмнени билүүгө, түшүнүүгө же жасоого жөндөмдүү болоорун билдирүүчү компетенциялардын топтомдору» [3]; «окуучу окутуу процесси аяктаган соң билүүгө, түшүнүүгө же жасоого жөндөмдүү боло турган билимдер, билгичтиктер жана компетенциялар» [7] катары аныкталат. Бул түшүнүктү иликтөөдө кыргыз окумуштуулары Калдыбаев С.К., Дюшеева Н.К. жана башкалардагы негиздүү салым кошушкан. Кыргыз Республикасынын жалпы орто билим берүүсүнүн Алкактык улуттук куррикулумунда бул түшүнүк кеңири мааниде каралат. Мында эң алгач мурун «билим берүүнүн натыйжасы» түшүнүгү берилет. Куррикулумда көрсөтүлгөндөй, билим берүүнүн натыйжасынын курамы өздөштүрүлгөн баалуулуктардан жана окутуунун натыйжасынан турат. Окутуунун натыйжасы деп ар бир окуучу үчүн жекече болгон, бүтүрүүчүлөрдүн инсандык, гражд-

дандык жана профессионалдык керектөөлөрүн иш жүзүнө ашырууну камсыз кыла турган компетенттүүлүккө ээ болуунун деңгээли аталат.

Жогоруда келтирилген аныктамалар окутуунун натыйжасы окуучулардын өз жетишкендиктерин (компетенттүүлүктөрүн) аягында даңазалай турган натыйжа катары белгиленип, бул түшүнүктүн бөтөнчүлүктүү экендигин көрсөтүп турат. Окутуунун натыйжасы системалуу мүнөздө болуп, системалуулуктун шартына ылайык өз элементтерине ээ, алар табигый түрдө өз ара бири-бири менен байланышат, бири-бирине өз ара таасир этишет жана бир бүтүндүүлүккө багытталат.

Демек, окутуунун натыйжасы – өзүнүн аталышы айтып тургандай, окуу предмети окулуп бүткөндөн кийин окуучу көрсөтө алуучу билимдер, билгичтиктер, көндүмдөр, жөндөмдөр жана компетенттүүлүктөрдүн жыйындысы болуп эсептелет. Окуучунун окуу жетишкендиктери ар бир тема, бөлүмдөр боюнча аныкталышы керек.

Азыркы күндүн талабына ылайык, билимди берүүдөн өз алдынча билим алууга, өнүктүрүүдөн өздүк өнүгүүгө өтүү адамдын инсандык сапаттарынын калыптанышындагы маанилүү шарттардын бири, демек бул багыт азыркы мектепте билим берүүнүн негизги милдеттеринен болуп эсептелет. Бул мурдагы калыптанып калган салттуу окутуунун негизин түзгөн “билимдик” мамиледен “компетенттүүлүк” мамилеге өтүүнү шарттап турат.

Белгилүү болгондой, окуу жайларында традициялык билим берүү, төмөнкүдөй удаалаштыкта ишке ашырылган:

1. Окутуунун максатын коюу
2. Окутуунун мазмунун, б.а. темалардагы, бөлүмдөрдөгү өздөштүрүүчү окуу материалын аныктоо
3. Окутуунун методун, формасын, каражаттарын тандоо жана уюштуруу
4. Окутуу процессинин соңунда окутуу-

нун натыйжасын баалоо.

Бул жерде, окутуунун жыйынтыгында окуучу өздөштүргөн билимдерге өзгөчө басым жасалат жана окуучудан өздөштүргөн билимдерди калыбына келтирүү маанилүү орунду ээлейт. Окутуунун маңызы, жогоруда айтылгандай, окуу материалын окуучуларга сунуштоо деп берилет. Бул учурда билимди берүү мугалимдин негизги милдети болуп эсептелет.

Ал эми азыркы учурда, билим берүү системасы өтүүгө зарыл болуп жаткан «компетенттүүлүк» мамиле математиканы окутуу процессинин башкача структурасын мүнөздөйт. Казак окумуштуусу А.Е. Абылкасымова белгилегендей, жалпы билим берүүдөгү компетенттүүлүк мамилени камсыз кылуучу модель катары натыйжага багытталган билим берүүдө «даяр билимди алуучу» пассивдүү окуучуга басым коюудан таанып билүү процессинин активдүү субъекти болгон окуучуга басым коюуга өтүү зарыл [8]. Бул көз караштарга ылайык, биздин оюбузча окутуу процесси төмөнкүдөй удаалашгыкты камтуусу зарыл.

1. Окутуунун максатын анын натыйжасы аркылуу коюу.

2. Натыйжага жеткендиктин деңгээлин алдын ала даярдап алуу.

3. Натыйжаны баалоочу каражаттарды түзүп алуу.

4. Натыйжаны алуу үчүн тиешелүү мазмунду (окуу предметинин тема-бөлүмдөрүн) аныктоо.

5. Окутуунун тиешелүү методдорун, формаларын, каражаттарын аныктоо жана окутуу процессин уюштуруу.

6. Баалоочу каражаттарды колдонуу менен окуучунун окуу жетишкендиктеринин деңгээлин аныктоо.

Демек, компетенттүүлүк мамиле окутуунун максатын анын натыйжасы аркылуу коюуну негизги маселе деп эсептейт. Бул учурда максат окутуу процесси аяктагандан кийин окуучунун аткара турган аракеттерин

мүнөздөйт (окутуунун натыйжасы). Окумуштуулар белгилегендей, окутуунун натыйжасын аракеттердин тилине которуу эң маанилүү жана бул үчүн максаттардын так системасын жаңа окуу жетишкендиктердин деңгээлдерин түзүп алуу зарыл. Албетте, бул аракеттер процесс аяктагандан кийин окуучудан байкала тургандай болушу зарыл.

Адабияттар:

1. Болонский процесс: Результаты обучения и компетентностный подход [Текст]: книга-приложение 1/ под науч. ред. д-ра пед. наук, профессора В.И. Байденко. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2009. – 536 с.
2. Планирование обязательных результатов обучения математике [Текст] / Л.О. Денищева, Л.В. Кузнецова, И.А. Лурье и др.; Сост. В.В. Фирсов. – М.: Просвещение, 1989. – 237 с.
3. Руководство пользователя ECTS [Текст]: Последняя версия. 2009 г. (ECTS Users'Guide. Final Version. 2009).
4. Төрөгелдиева, К.М. Кыргыз республикасында келечектеги математика мугалимдерин даярдоонун илимий методикалык негиздери [Текст]: п.и.док., дис..., автореф. 13.00.02 / К.М. Төрөгелдиева. – Б.: 2007. – 46 б.
5. Требования к знаниям и умениям школьников: дидактико-методический анализ [Текст] / под ред. А.А. Кузнецова. – М.: Педагогика, 1987. -176 с.
6. Цетлин, В.С. Неудача школьников и ее предупреждение [Текст]/ В.С. Цетлин.–М., «Педагогика», 1977. – 120 с.
7. The European qualifications framework for lifelong learning (EQF), European Communities 2008.
8. Абылкасымова А.Е. совершенствование содержания школьного курса математики

как проблема методики обучения математике [Текст]/ А.Е. Абылкасымова //

Высшее образование Кыргызской Республики. – Бишкек, 2014. - №1(23). – С. 39-41